

Week 5

De Opstand

Wat was er bijzonder aan de Opstand?

- Het vond plaats in de kern van de wereldeconomie;
- een koning van wereldformaat werd aan de kant gezet;
- de provinciën creëerden een nieuwe orde, een eigen stelsel met wetten en regels.

Oorzaak van de Opstand

- het ging slecht met de economie;
- er waren misoogsten, waardoor er een hongersnood kwam;
- handel in Antwerpen ging op de schop, en deze werd door Engeland overgenomen.

Het **Verbond der Edelen** werd gesloten in 1566, omdat de edelen **Margaretha van Parma** wilden waarschuwen voor een onrustige situatie onder de bevolking. De 'smeeften' om verzachting van de maatregelen tegen ketterij. De edelen werden grappend **geuzen** (bedelaars, zwervers) genoemd, dat werd vervolgens een geuzennaam. Margaretha was gevoelig voor deze vraag, maar de toenadering kwam te langzaam. Na een preek in de Zuidelijke Nederlanden ontstond er een **beeldenstorm**, waarbij de kerkbeelden door demonstranten werden neergehaald. De beeldenstorm verspreidde zich snel door bijna alle gewesten. De opstand kreeg een nationaal karakter, 1566 werd daarom het **wonderjaar** genoemd.

Heerser van de Nederlanden was op dat moment Filips II, koning van Spanje. Het probleem met Filips II was het volgende:

- hij was een twijfelaar;
- hij zat ver weg (sinds 1557 kwam hij niet meer in de Nederlanden);
- zijn reactie was traag;
- hij had het druk met andere oorlogen;
- hij was een absolute vorst.

Door deze moeilijkheden met de Spaanse vorst konden de edelen onder leiding van Willem van Oranje stappen zetten richting soevereiniteit. Maar zover was het in 1566 nog niet.

Filips II was woedend over de beeldenstorm en zond een grote troepenmacht richting de Nederlanden onder leiding van de **hertog van Alva**. Maar in de Nederlanden was de rust allang weer teruggekeerd. De hertog van Alva was er één van de harde lijn. Hij stelde de **Raad van Beroerten** in, die keihard optrad tegen de opstandelingen. Dat ging echter recht in tegen het rechtsgevoel van de Nederlanders. De raad van Beroerten was een soort rechtbank die in korte tijd ongeveer 1100 kettters veroordeelde tot de doodstraf, een 12000 mensen uit de Nederlanden verbande. Dit leidde onder andere tot de dood van twee vooraanstaande edelen, de **Graven van Egmond en Horne**. Dit was een schok, omdat de Nederlandse wetgeving voorschreef dat deze edelen alleen door gelijken berecht mochten worden.

Willem van Oranje werd verbannen. Hij was vanaf het begin de natuurlijke leider geweest van de Opstand, en hij leidde deze verder vanuit zijn eigendommen in Duitsland. Eigenaardig is eigenlijk, dat Willem van Oranje katholiek was. Hij was het er echter grondig mee oneens dat de overheid zich bemoeide met de ideologie van de burgers.

De bannelingen voegden zich samen onder de naam geuzen en deden onder leiding van Willem van Oranje in 1548 een inval in Brabant om de Spaanse vijand te verjagen. Deze mislukte helaas, omdat de grote steden te weinig meewerkten. De situatie voor de inwoners van de Nederlanden verslechterde echter toen de hertog van Alva een nieuw belastingstelsel invoerde. De Nederlanders

voelde zich wederom gepasseerd in de besluitvorming. Daarnaast kregen de Spaanse soldaten niet genoeg salaris uit Spanje, en sloegen aan het muiten. Deze ontwikkeling werd de **Spaanse Furie** genoemd. De volgende aanval, op **1 april 1572 bij Den Briel**, lukte en Alva werd daar verslagen. Deze aanval wordt gezien als het begin van de Opstand.

Spanje stuurde een nieuwe landvoogd, **De Requesens** genaamd, die milder was. Maar de opstandelingen waren in de stemming van de overwinning en hadden eisen waar de Spaanse koning nooit mee akkoord zou gaan. Die eisen waren:

- medebestuur van de staten;
- verwijdering van de bezetter: ambtenaren en soldaten;
- amnestie en opschorting van de vervolgingen.

Niet lang daarna verenigden de opstandige staten zich in de **Pacificatie van Gent**, waar besloten werd dat zij nooit vrede zouden sluiten met de Spaanse bezetter. Dit leidde vervolgens tot de **Unie van Utrecht**, waarin eigen wetten en regels werden afgesproken. De hertog van Parma had inmiddels in het zuiden verschillende bondgenoten gevonden, en sloot met het de **Unie van Atrecht**. Beide werden gesloten in 1579.

Het was niet zo dat de Unie van Utrecht zich van de zuidelijke gewesten wilde afscheiden, maar de Unie kwam gewoon niet tot overeenstemming met Filips II over de godsdienstkwestie. Hij wilde zijn maatregelen niet versoepelen. Er kwam dus geen vrede en geen hereniging.

Willem van Oranje werd **vogelvrij** verklaard in 1580. Hij benaderde daarop de **hertog van Anjou**, uit het Franse koningshuis, om het gezag in de Nederlanden over te nemen. De gewesten besloten daarop de Spaanse koning af te zetten, en stelden de '**acte van verlattinghe**' op, waarin zorgvuldig werd beargumenteerd waarom de noordelijke Nederlanden niet meer het gezag van de koning erkenden. Dit betekende revolutie, want nog nooit was een koning van wereldformaat aan de kant gezet door een groep kleine provinciën.

De hertog van Anjou bleef niet lang, hij werd gewantrouwd vanwege zijn katholieke achtergrond. Bovendien werd **Willem van Oranje in 1584 vermoord**. Hij trok zich terug, en de Spaanse hertog van Parma greep zijn kans en heroverde in de verwarring over het leiderschap van de Unie van Utrecht wat gewesten terug. Duizenden vluchtten naar het noorden. Na het mislukte leiderschap van de **graaf van Leicester** vormden de provinciën zelf de **Republiek der 7 Verenigde Nederlanden**, waarin elk gewest een even grote stem had.

In 1648 werd de Vrede van Munster gesloten, waarbij verklaart werd dat de Republiek der 7 Verenigde Nederlanden de oorlog had gewonnen.